

Asia: VN/9727/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle vammaispalvelulain 2 §:n muuttamiseksi

Lausuntopyynnön kysymykset

1. Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

2. Auttaako elämänvaiheita koskeva säännös yhdessä säännöskohtaisten perusteluiden kanssa arvioimaan, milloin on kyse sellaisesta avun ja tuen tarpeesta, johon tulee vastata vammaispalvelulain mukaisin palveluin?

Kyllä osittain

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Suomen sosiaaioikeudellinen seura ry (SSOS)

Elämänvaiheita koskevan säännöksen soveltaminen perustuu edelleen paljolti yksilölliseen tapauskohtaiseen harkintaan, johon perustelut antavat vain reunaehdoja. Lain soveltajalla jää edelleen paljon harkintamahdollisuutta palveluja järjestäessään. Lain sanonta ”elämänvaiheessa tavanomainen tarve” kaipaavaa tarkennusta ja käytännön esimerkkejä. Esitetty ikärajaus on tiukempi kuin vuonna 2022 voimaan tulleen lain muotoilu ja voi vaikuttaa rajoittavasti lain soveltamisessa muihin ikäryhmiin kuin aikuisikäisiin (25-64-v.)

3. Turvaako esitys vammaispalveluita aiemmin saaneiden vammaisten henkilöiden oikeuden saada vammaispalveluita myös ikääntyessä?

Kyllä osittain

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

o SSOS:

o On hyvä, että esityksessä on palveluiden saamisen jatkuvuus otettu erikseen huomioon. Siitä huolimatta voi viranhaltijan laaja mahdollisuus yksilökohtaiseen harkintaan aiheuttaa eriarvoisuutta

vammaisten välillä eri hyvinvointialueilla, vaikka palvelujen jatkuvuus niillä jotka ovat saaneet vammaispalveluja useassa elämänvaiheessa, on tuotu esiin pykälätasolla. Seuramme mielestä jatkuvuutta korostava pykälä ei kuitenkaan riittävästi turvaa sellaisen asiakkaan oikeutta vammaispalveluihin, joka siirtyy ikäryhmästä toiseen. Säännös viittaa siihen, että jatkuvuutta korostava velvoittava vaikutus ulottuu vain asiakassuunnitelmaan, mutta ei aina sitovaan päätökseen. Laissa olisi sanottava selvästi ja yksiselitteisesti, että ikäryhmän muutos ei vaikuta asiakkaan aiemmin saamiin palveluihin.

o

o Soveltamisalan (1§) sisään on kirjoitettu tavoite "toimia yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä tarkoituksena vahvistaa 1§:n huomioon ottamista tehtäessä lainvalintaa yleislain (SHL) ja erityislain (VPL) välillä. Esitetyn 2§ 4 mom. sisältämä viittaus on kuitenkin sisällöltään kapeampi ja rajoittavampi kuin 1§:n ilmaisu, jolloin on olemassa riski siitä, että 1 §:n olennaiset osat, kuten "itsenäinen elämä ja osallisuus", jäävät huomiotta palvelun arvioinnissa. EOA on edellyttänyt 2§ 4 mom. loppuosan muotoilua uudestaan. Pidämme tällaisen muutoksen tekemistä tarpeellisenä ja kannatettavana.

4. Täydentääkö elämänvaiheita koskeva säännösehdotus jo hyväksyttyä soveltamisalakokonaisuutta riittävästi sen turvaamiseksi, että vammaispalvelulaki säilyy erityislakina?

-

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

o SSOS:

o

o Elämänvaiheiden rajat eivät perusteluista huolimatta ole selkeät. Edelleenkin ei esityksessä mainita selvästi niitä arviointiperusteita, joita elämänvaiheen tavanomaista tarvetta määritellään, vaikka perustuslakivaliokunta sitä edellytti selkeyden ja tarkkarajaisuuden lisäämiseksi. Elämänvaiheita koskevat perustelutekstit antavat vain osittain tukea säännöksen soveltamiselle. Yksilökohtainen harkintamahdollisuus on edelleen liian väljää, minkä vuoksi soveltamisohjeet hyvinvointialueille ovat välttämättömiä. Soveltamisohjeissa tulee ottaa huomioon myös YK:n vammaissopimusta valvovan komitean yleiskommentit.

o Pidämme edelleen vaarana ikäsyryjännän riskiä, joka ulottuu ikääntyneiden ohella myös lapsiin ja nuoriin. Näin siksi, että vain aikuisten (25-64-v.) kohdalla perusteluissa todetaan tulkintaohje, "elämänvaiheessa kyseessä on yleensä sellainen vamman aiheuttama tarve, johon tulee vastata vammaispalveluilla". Säännös voi ohjata tulkintaa siihen, että vammaispalveluja saavat vain aikuisikäiset (25-65-v.), jolloin tätä ikäryhmää nuoremmat ja vanhemmat vammaispalvelun tarvitsijat jäävät vähemmälle.

o

o Säännöksiä sovellettaessa on tärkeätä huomata, että vammaispalvelulain mukaisilla erityispalveluilla, erityisesti henkilökohtaisella avulla, vastataan osin samoihin avun ja tuen tarpeisiin (päivittäiset toimet, hygieniat, jne.) kuin kotihoidollakin, vaikka avun laatu ja määrä poikkeavat huomattavasti toisistaan. Henkilökohtainen apu on kokonaisvaltaista asiakkaan avustamista eri

tilanteissa. Kotihoitoon ei sisälly yhteiskunnallisen osallistumiseen, itsenäisen elämän turvaamiseen, asiakkaan itsemääräämisoikeuteen tai valinnanvapauteen liittyviä samanlaisia elementtejä kuin henkilökohtaiseen apuun. Olisi kohtalokasta, jos uuden lain vaikutuksesta henkilökohtaisen avun saamista kiristettäisiin ja aiempaa enemmän asiakkaille tarjottaisiin vain kotihoidon palve

5. Mitä muuta haluat sanoa esityksestä?

SSOS:

Esitys on tarkkarajaisempi kuin aiemmat esitykset. Pidämme muutosta siksi positiivisena, vaikka vasta käytäntö osoittaa, mihin suuntaan kehitys on menossa uuden lain myötä. Riskejä on hyvinvointialueiden ollessa rahoituskriisissä. Pelkäämme heikennyksiä etenkin ikääntyneiden vammaisten kohdalla ja myös palvelujen maksut saattavat tulla ongelmaksi niille, jotka joutuvat tyytymään yleislakien mukaisiin palveluihin. Maksuttomuutta koskeva erityissäännös olisi kaivannut täsmällisempää sanamuotoa, jotta maksujen soveltamiskäytäntö muodostuisi kohtuulliseksi uudessa laissa.

Mattila Yrjö
Suomen sosiaaioikeudellinen seura ry